

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پول و بانکداری اسلامی

جواد ایروانی

(دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)

www.ketab.ir

سرشناسه.....: ایروانی، جواد، ۱۳۵۵-
 عنوان و نام پدیدآور.....: پول و بانکداری اسلامی / جواد ایروانی.
 مشخصات نشر.....: مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری.....: ۳۷۶ ص.
 شابک.....: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۰۴۴ - ۱۶ - ۲ -
 وضعیت فهرست‌نویسی:.. قیفا.
 یادداشت.....: کتابنامه: ص ۳۶۳ - ۳۷۶.
 موضوع.....: بانک و بانکداری -- جنبه های مذهبی -- اسلام
 شناسه افزوده.....: دانشگاه علوم اسلامی رضوی
 رده‌بندی شگره.....: ۱۳۹۴ پ۹ الف/۲۲/۲۳۰ BP
 رده‌بندی دی.....: ۲۹۷/۴۸۳۳
 شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۰۴۳۶۶۹

پول و بانکداری اسلامی

نویسنده: جواد ایروانی (دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)
 ارزیابان علمی: دکتر علی محمد عیبدانی (استادیار دانشگاه فردوسی مشهد) و
 حجت الاسلام دکتر سید علی بنیادی زاده (استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)

ویراستار: هادی بنیادی
 طراح جلد: حمید بنیادی
 چاپ اول: بهمن ۱۳۹۴
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال

مدیر اجرایی پژوهش و ناظر چاپ: علی اصغریار
 حروفچینی و صفحه‌آرایی: واحد نشر دانشگاه علوم اسلامی رضوی
 چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی
 مرکز توزیع
 مشهد مقدس: حرم مطهر، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی
 صندوق پستی: ۹۱۷۳۵-۱۱۹۳ تلفن و دورنگار: ۰۵۱-۳۲۲۳۶۸۱۷

www.razavi.ac.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱۳ پیشگفتار
۱۹ فصل اول: پول در اقتصاد اسلامی
۱۹ گفتار اول: اهمیت بحث پول
۱۹ گفتار دوم: پیشینه و انواع پول
۲۳ گفتار سوم: انواع پول از نگاهی دیگر
۲۵ گفتار چهارم: پشتوانه پول
۲۷ گفتار پنجم: کارکردهای پول
۲۹ کارکرد ذخیره ارزش پول از دیدگاه اقتصاددانان مسلمان
۳۲ گفتار ششم: تعریف و ماهیت پول
۳۴ گفتار هفتم: مال و مالیت پول
۳۵ الف. مفهوم «مال» در لغت
۳۵ ب. مال از نگاه اقتصاددانان
۳۷ ج. مال از دیدگاه فقیهان
۴۰ د. سلب شرعی مالیت
۴۰ ه. مال بودن پول
۴۱ و. مثلی یا قیمی بودن پول
۴۱ ۱. مفهوم مثلی و قیمی
۴۳ ۲. پول، مال مثلی یا قیمی؟

۳. تفاوت پول‌های کنونی با سایر اموال ۴۵

گفتار هشتم: پول و سرمایه ۴۶

گفتار نهم: پول در صدر اسلام ۴۸

الف. دینار و درهم و رابطه آن دو ۵۰

ب. ثبات نسبی ارزش درهم و دینار ۵۲

ج. شباهت‌ها و تفاوت‌های پول در صدر اسلام با پول‌های فعلی ۵۳

د. احکام فقهی پول‌های قدیم و تسری آن به پول‌های جدید ۵۴

گفتار دهم: سیاست پولی و ابزارهای آن در بانکداری سنتی ۵۷

گفتار دهم: ابزارهای سیاست پولی در نظام بانکداری بدون ربا ۶۱

الف. کنترل نرخ‌های سود بانکی ۶۲

ب. سقف اعتبار ۶۴

ج. نسبت برده قرض ۶۴

د. سپرده ویزه بانک مرکزی ۶۴

ه. اوراق مشارکت بانک مرکزی و انواع صکوک اسلامی ۶۴

۱. تسهیلات اعطایی بانک مرکزی به بانک‌ها و نقش آن در سیاست پولی ۶۶

۲. راهکارهای پیشنهادی برای استفاده از تسهیلات بانک مرکزی در بانکداری اسلامی ۶۷

گفتار دوازدهم: اصول نظام پولی در اقتصاد اسلامی ۷۰

الف. اصل عدالت ۷۰

ب. اصل حرمت اکل مال به باطل ۷۱

ج. ممنوعیت ربا ۷۳

د. ممنوعیت ضرر و ضرار ۷۴

ه. ممنوعیت غرر ۷۴

و. اصل ثبات مالکیت ۷۴

گفتار سیزدهم: نظریه‌های پولی؛ تحلیل‌های مبتنی بر شرایط ۷۵

خلاصه فصل ۷۸

پرسش‌ها ۸۰

تحقیق و پژوهش ۸۱

فصل دوم: تورم ۸۵

گفتار اول: تعریف و انواع تورم ۸۵

گفتار دوم: علل تورم ۸۶

الف. علل اقتصادی داخلی ۸۶

ب. علل اقتصادی خارجی ۸۸

۸۸	ج. علل غیراقتصادی	۸۸
۸۸	گفتار سوم: آثار تورم	۸۸
۸۹	گفتار چهارم: شیوه‌های مقابله با تورم	۸۹
۹۰	گفتار پنجم: تغییرات قیمت‌ها در عصر شارع؛ عوامل و روش‌های مقابله	۹۰
۹۱	الف. تغییر قیمت‌ها در صدر اسلام	۹۱
۹۶	ب. عوامل نوسان قیمت‌ها در صدر اسلام	۹۶
۹۶	۱. عوامل طبیعی	۹۶
۹۶	یک. خشک‌سالی و کم‌بارشی	۹۶
۹۷	و. س	۹۷
۹۷	سه. شیوع بیماری‌ها	۹۷
۹۷	۲. عوامل غیر طبیعی	۹۷
۹۷	یک. احتکار	۹۷
۹۸	دو. واسطه‌گری آزار	۹۸
۹۹	سه. گران‌فروشی	۹۹
۹۹	چهار. نجش	۹۹
۱۰۰	۳. عوامل احتمالی	۱۰۰
۱۰۰	یک. عوامل خارجی	۱۰۰
۱۰۰	دو. رفتارهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی	۱۰۰
۱۰۱	ج. اندازه و شدت تغییر قیمت‌ها	۱۰۱
۱۰۲	د. راهکارهای مقابله با افزایش قیمت‌ها در عصر شارع	۱۰۲
۱۰۲	۱. مقابله با علل افزایش قیمت‌ها	۱۰۲
۱۰۲	یک. مبارزه با احتکار، گران‌فروشی و دیگر عناصر مرتبط	۱۰۲
۱۰۳	دو. اقدامات ارشادی و فرهنگ‌سازی برای کاهش فشار تقاضا	۱۰۳
۱۰۴	سه. حمایت از فعالیت‌های اقتصادی	۱۰۴
۱۰۴	چهار. ماهیت پول، و سیاست حکومت در نظارت بر ضرب سکه در کنار توسعه اشتغال	۱۰۴
۱۰۵	۲. مقابله با آثار افزایش قیمت‌ها	۱۰۵
۱۰۵	مسئله نفي نرخ‌گذاری و رابطه آن با سیاست مبارزه با گران‌فروشی	۱۰۵
۱۰۷	جمع‌بندی بحث	۱۰۷
۱۰۷	خلاصه فصل	۱۰۷
۱۰۸	پرسش‌ها	۱۰۸
۱۰۹	تحقیق و پژوهش	۱۰۹

۱۱۳	فصل سوم: بهره و ربا
۱۱۴	بهره در نظام سرمایه‌داری و سوسیالیسم
۱۱۵	الف. تاریخچه اجمالی
۱۱۷	ب. بررسی و نقد دلایل علمیت بهره
۱۱۷	۱. بهره. عامل پس‌انداز
۱۱۷	نقد و بررسی
۱۱۹	۲. بهره. پاداش امساک فعلی
۱۲۰	نقد و بررسی
۱۲۱	۱. بهره. هزینه فرصت پول
۱۲۲	نقد و بررسی
۱۲۳	۴. بهره. سرمایه از تولید
۱۲۴	نقد و بررسی
۱۲۶	۵. بهره. اجاره پول
۱۲۶	نقد و بررسی
۱۲۷	۶. بهره. پاداش قبول (ایسک‌پذیری)
۱۲۸	نقد و بررسی
۱۲۸	۷. نرخ بهره عامل تخصیص بهینه منابع
۱۲۹	نقد و بررسی
۱۲۹	۸. بهره عامل رشد اقتصادی
۱۳۰	نقد و بررسی
۱۳۱	ج. نارسایی‌ها و پیامدهای منفی نظام بهره
۱۴۱	د. بررسی نظریات درباره مشروعیت نظام بهره
۱۴۲	۱. نظریه مشروعیت نرخ بهره پایین
۱۴۳	نقد و بررسی
۱۴۶	۲. اختصاص ربا به زیاده در برابر تمدید مهلت بدهی
۱۴۶	نقد و بررسی
۱۴۷	۳. نظریه اختصاص ربا به حرام به فرض‌های مصرفی
۱۵۰	یک. ادله نظریه «اختصاص تحریم ربا به فرض‌های مصرفی»
۱۵۴	نقد و بررسی
۱۵۴	اول: آیا آیات ربا اجمال دارند؟
۱۵۵	دوم: تعمیم یا عدم تعمیم آیه ربا
۱۵۷	سوم: قلمرو موضوعی آیات و روایات تحریم ربا

چهارم: قلمرو موضوعی ربا در قرآن	۱۵۷
پنجم: میزان دلالت روایات	۱۶۱
دو. بررسی ادله نظریه اختصاص ربای حرام به قرض های مصرفی	۱۶۴
اول: گزارش اجمالی از اوضاع اقتصادی صدر اسلام	۱۶۴
دوم: راه های تأمین سرمایه تجاری	۱۶۵
۴. مجاز بودن بهره بانکی به دلیل ضرورت	۱۷۴
نقد و بررسی	۱۷۵
۵. اختصار یا به فعالیت های تجاری و حلیت بهره در سیاست گذاری پولی	۱۷۶
مقدمه و بررسی	۱۷۸
۶. ربا عابدی پول، به عنوان واسطه مبادله / بهره بازدهی پول به عنوان سرمایه	۱۷۹
نقد و بررسی	۱۸۱
نقش پول در سیاست های اقتصادی صدر اسلام	۱۸۲
۷. ربا درآمد قطعی از قبل بین شد / بهره درآمد غیر قطعی متغیر	۱۸۳
نقد و بررسی	۱۸۵
خلاصه فصل	۱۸۷
پرسش ها	۱۹۰
تحقیق و پژوهش	۱۹۰
فصل چهارم: مسئله جبران کاهش ارزش پول	۱۹۳
گفتار اول: تاریخچه موضوع	۱۹۳
گفتار دوم: دیدگاه های اندیشمندان مسلمان	۱۹۵
گفتار سوم: ادله جواز یا لزوم جبران کاهش ارزش پول	۱۹۶
الف. تحلیل صحیح «مثلی» یا «قیمی» بودن پول	۱۹۶
ب. معیار بودن نظر عرف در ادای دین	۱۹۹
ج. عدم صدق نفع و زیاده بر اصل سرمایه	۲۰۰
د. قاعده لاضرر	۲۰۰
ه. قاعده اتلاف	۲۰۱
و. قاعده تسلط و حقوق مالکیت	۲۰۲
ز. مصداق نیافتن علت ها و حکمت های تحریم ربا (به ویژه حاکمیت عدالت)	۲۰۲
گفتار چهارم: ادله عدم جواز جبران کاهش ارزش پول	۲۰۴
الف. مثلی بودن پول	۲۰۴
نقد و بررسی	۲۰۶

- ب. ربا بودن جبران کاهش ارزش پول ۲۰۷
۱. مقدار زیادتر از ارزش اسمی ربا است. ۲۰۷
- نقد و بررسی ۲۰۸
۲. پول اعتباری ارزش مستقل دارد. ۲۰۸
- نقد و بررسی ۲۰۹
۳. تورم پدیده‌ای مستحده نیست. ۲۰۹
- نقد و بررسی ۲۱۰
- خارج بودن ضرر واردشده از اراده مدیون ۲۱۰
- نقد و بررسی ۲۱۰
- د. مخالفت با عدل و انصاف ۲۱۱
- نقد و بررسی ۲۱۱
- گفتار پنجم: تازه‌ای از تفصیل ۲۱۱
- الف. تفصیل بین نام بردن بخت با رضایت طلبکار و بدون رضایت او ۲۱۱
- ب. تفصیل بین مهریه و رضایت ۲۱۳
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۱۳
۱. تورم و کاهش شدید ارزش پول ۲۱۳
۲. تورم و کاهش خفیف کاهش ارزش پول ۲۱۴
۳. تورم و کاهش متوسط ارزش پول ۲۱۴
- الف. شیوه محاسبه کاهش ارزش پول و تحلیل اثر مصالحه ۲۱۵
- ب. راهکارهای جلوگیری از زیان ناشی از کاهش ارزش پول ۲۱۷
۱. راهکارهای فقهی ۲۱۷
- یک. شرط جبران کاهش ارزش پول ۲۱۷
- دو. محاسبه ارزش پول با کالای دارای ارزش ثابت ۲۱۸
- سه. قرض دادن ارزش و مالیت پول ۲۱۹
- چهار. خرید و فروش پول به صورت نسیه ۲۱۹
۲. راهکارهای عملی در چارچوب موازین فقهی ۲۲۱
- یک. معیار «پول پایه بین‌المللی» یا «حق برداشت مخصوص» (S. D. R) ۲۲۱
- دو. واحد ارزش ملی ۲۲۲
- سه. استفاده از کالای دارای ثبات ارزش ۲۲۳
- برای مطالعه ۲۲۳
- الف. بررسی روایات در مسئله جبران کاهش ارزش پول ۲۲۳
۱. روایات سه‌گانه متعارض گون ۲۲۴

۲۲۸	نتیجه بحث روایات سه گانه
۲۲۹	۲. روایت مربوط به تغییر قیمت درهم و دینار
۲۳۰	ب. دیدگاه فقیهان اهل سنت درباره جبران کاهش ارزش پول
۲۳۲	خلاصه فصل
۲۳۴	پرسش ها
۲۳۴	تحقیق و پژوهش
۲۳۷	فصل پنجم: بانکداری اسلامی
۲۳۷	الف. تعریف بانکداری اسلامی
۲۳۸	ب. ویژگی های بانکداری اسلامی
۲۳۸	۱. عادلانه بودن عملیات، روابط و مناسبات
۲۳۸	۲. تأمین مبنایی، قواعد و احکام فقهی در حوزه معاملات
۲۳۹	۳. آزادی محدود عواید اقتصادی
۲۳۹	۴. ارتباط بخش پولی اعتباری با بخش واقعی اقتصاد
۲۴۰	۵. سازگاری رفتارها با اخلاق اسلامی
۲۴۱	ج. بانکداری اسلامی، جایگزین نظریه بهره
۲۴۲	د. دیدگاه اسلام درباره کسب سود
۲۴۳	ه. انحصار تحقق ربا به عقد قرض و تمدید مهلت بدهی
۲۴۴	و. تاریخچه بانکداری اسلامی
۲۴۵	۱. بانکداری اسلامی در مصر
۲۴۵	۲. بانکداری بدون ربا در ایران
۲۴۵	۳. بانک اسلامی دبی
۲۴۶	۴. بانک توسعه اسلامی
۲۴۶	۵. بانک الجزیره عربستان
۲۴۷	۶. بیت التمويل کویت
۲۴۸	۷. بانکداری اسلامی سودان
۲۴۸	۸. بانکداری اسلامی پاکستان
۲۴۹	۹. بانکداری اسلامی مالزی
۲۵۰	۱۰. بانک اسلامی اردن
۲۵۱	۱۱. بانک اسلامی قطر
۲۵۲	گفتار اول: ساختار نظام بانکداری بدون ربا در ایران
۲۵۲	الف. تجهیز منابع پولی

- ۲۵۵..... پاسخ به دو اشکال فقهی
- ۲۵۶..... ب. تخصیص منابع پولی
- ۲۵۷..... ۱. قرض الحسنه
- ۲۵۸..... اعطای تسهیلات قرض الحسنه به شرط سپرده گذاری
- ۲۶۰..... ۲. عقود مشارکتی
- ۲۶۳..... یک. ویژگی ها و محدودیت های عقود مشارکتی
- ۲۶۳..... دو. شرط ضمان عامل در قرارداد مضاربه
- ۲۶۶..... ۳. قراردادهای مبادله ای
- ۲۶۶..... یک. عقود با بازدهی ثابت
- ۲۶۹..... الف: بیع دین و تنزیل در فقه اسلامی
- ۲۷۲..... دوم: ویژگی های عقود با بازدهی ثابت
- ۲۷۲..... دو. عقود با بازدهی متغیر
- ۲۷۵..... اول: اسسه به یک اشکال
- ۲۷۶..... دوم: دیدگاه نهادهای استصناع
- ۲۷۸..... سوم: کاربرد عملی استصناع
- ۲۷۹..... چهارم: ویژگی های عقود با بازدهی متغیر
- ۲۷۹..... ۴. سرمایه گذاری مستقیم
- ۲۸۲..... ج. چند نکته
- ۲۸۳..... گفتار دوم: مسئله جریمه تأخیر
- ۲۸۴..... الف. مشروعیت جریمه دیرکرد
- ۲۸۴..... ۱. وجه التزام یا شرط کیفری مالی
- ۲۸۷..... ۲. تعزیر مالی متخلف
- ۲۸۹..... ۳. جبران ضرر طلبکار
- ۲۸۹..... ۴. جبران کاهش ارزش پول
- ۲۸۹..... ب. مشروع نبودن جریمه دیرکرد
- ۲۹۰..... ۱. ربوی بودن اشتراط جریمه دیرکرد
- ۲۹۰..... ۲. ضمان آور نبودن شرط پرداخت جریمه
- ۲۹۱..... نقد و بررسی
- ۲۹۳..... گفتار سوم: تفاوت های نظام بانکداری بدون ربا در ایران با دیگر کشورهای اسلامی
- ۲۹۵..... گفتار چهارم: عملکرد مثبت و موفقیت نسبی بانکداری اسلامی
- ۲۹۶..... الف. بحران های اقتصادی جهانی و بانکداری اسلامی
- ۲۹۹..... ب. ویژگی های بانکداری اسلامی در مصونیت از بحران

۲۹۹	۱. ممنوعیت معامله‌های ربوی
۲۹۹	۲. ارتباط با بخش واقعی اقتصاد
۳۰۱	۳. توزیع خطرپذیری سرمایه‌گذاری
۳۰۲	۴. محدودیت‌های فعالیت‌های سفته‌بازی
۳۰۳	۵. جذب شوک‌های واقعی اقتصاد و ثبات بیشتر
۳۰۳	۶. هماهنگی بین منافع پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران
۳۰۳	ج. شواهد تجربی
۳۰۶	د. مشکلات بانکداری بدون‌ریا در ایران
۳۰۶	۱. بررسی سبب‌های درباره‌ی ربوی بودن معاملات بانکی
۳۰۷	یک. تعیین سبب‌ها و مشخص
۳۰۷	نقد و بررسی
۳۱۰	دو. نداشتن فصل انباشته
۳۱۰	نقد و بررسی
۳۱۱	سه. تضمین اصل سرمایه
۳۱۱	نقد و بررسی
۳۱۲	چهار. گرفتن وثیقه و تضمین
۳۱۲	نقد و بررسی
۳۱۳	پنج. عدم نظارت بانک بر عملکرد شریک
۳۱۳	نقد و بررسی
۳۱۴	شش. «لازم» ساختن عقود مضاربه و مشارکت
۳۱۴	نقد و بررسی
۳۱۴	هفت. سودهای کلان، جریمه تأخیر و کارمزد
۳۱۵	نقد و بررسی
۳۱۵	۲. مشکلات اساسی بانکداری بدون‌ریا
۳۱۹	خلاصه فصل
۳۲۳	پرسش‌ها
۳۲۴	تحقیق و پژوهش
۳۲۷	پیوست‌ها
۳۲۷	پیوست یک: پاسخ فقیهان به سؤالاتی درباره‌ی پول
۳۳۲	پیوست دو. دیدگاه فقیهان درباره‌ی جبران کاهش ارزش پول
۳۳۶	پیوست سه: قانون عملیات بانکداری بدون‌ریا و الحاقیه آن

پیوست چهارم: تصویب نامه در خصوص الحاق بخش های ۱۴، ۱۵ و ۱۶ به آیین نامه فصل سوم قانون	
عملیات بانکی بدون ربا (بهره)	۳۴۲
پیوست پنجم: فتوای فقیهان معاصر درباره مسائل بانکی	۳۴۳
کتابنامه	۳۵۳
الف. منابع عربی	۳۶۳
ب. منابع فارسی	۳۶۹
ج. مجلات	۳۷۳
منابع انگلیسی	۳۷۶

www.ketab.ir

پیشگفتار

مباحث مربوط به «مالی اسلامی» که مؤسسات پولی، مالی و بیمه‌ای اسلامی (شامل بازار پول اسلامی، بازار سرمایه اسلامی و بازار بیمه اسلامی) را در برمی‌گیرد، اهمیتی بالا در اقتصاد اسلامی دارد. تحولات شکرآب پول در سده‌های اخیر و ظهور پدیده بانکداری مسائلی جدید را در جوامع اسلامی ایجاد کرده که اجتهاد مستمر در آن‌ها را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. از سوی دیگر، ظهور بانکداری اسلامی در کنار بانکداری متعارف در چند دهه اخیر عرصه‌ای جدید در اقتصاد اسلامی است که از یک سو، انجام تحقیقات علمی برای انطباق دقیق و همه‌جانبه این نوع با کارایی را بر موازین شرعی ضروری ساخته، و از سوی دیگر، کارایی و کارآمدی آن را با احراز قرار داده است.

این کتاب با هدف آشنایی مخاطب با پول، بانکداری اسلامی و ایده‌ها و نظریات اندیشمندان مسلمان در این باره در پنج فصل سامان یافته است. در فصل نخست، پس از ذکر نکاتی مقدماتی درباره تعریف پول و انواع آن، این

مباحث مطرح شده است: چگونگی مالیت پول از نگاه فقهی؛ پول در صدر اسلام و تفاوت آن با پول رایج؛ سیاست‌های پولی منطبق با شریعت؛ اصول کلی نظام پولی در اسلام. درحقیقت، پاره‌ای از این مطالب مقدمه‌ای برای مباحث فصول بعدی‌اند.

فصل دوم به موضوع تورم اختصاص یافته است. در این فصل، ضمن تبیین مفهوم تورم، به انواع و علل آن می‌پردازیم و با نگاهی تاریخی، پدیده تورم را در عصر شارع بررسی می‌کنیم. در این بررسی، علل و عوامل نوسان قیمت‌ها در آن زمان مطرح می‌شود. راه‌های مقابله با آن را در سخن و سیره معصومان علیهم‌السلام می‌کاویم.

در فصل بهره؛ «ریا» که سومین فصل کتاب است، پس از مفهوم‌شناسی ربا و بهره، دلایل سنی به نام بهره بررسی و نقد می‌شود. سپس نارسایی‌های نظام بهره مطرح می‌گردد، و آن‌گاه به تئوریک‌سازی نظریات مشروعیت بهره و دلایل آن بررسی می‌شود. هدف آن است که نشان دهیم اسلام بهره موجود در بانکداری متعارف، از نگاه اندیشمندان و فقیهان مسلمان مشروعیت دین دارد و می‌توان به گونه‌ای آن را توجیه نمود یا خیر؟

فصل چهارم به مسئله جواز یا عدم جواز اجاره‌بهاش ارزش پول می‌پردازد. با توجه به وجود پدیده تورم و کاهش مستمر ارزش پول، آنگاه، دینی می‌توان جبران کاهش ارزش پول در دیون مدت‌دار را الزامی یا دست‌کم جبراً شرط دریافت مقدار اضافه را تا این حد مشروع دانست؟ آیا از این موضوع می‌توان در نظام بانکی هم بهره گرفت؟ با توجه به اختلاف دیدگاه‌ها در این باره دلایل هر دیدگاه به تفصیل بررسی شده است.

فصل پنجم به مباحث بانکداری اسلامی اختصاص دارد. پس از تعریف و ذکر ویژگی‌های بانکداری اسلامی و تاریخچه آن، ساختار بانکداری بدون ربا در ایران - برای نمونه، در بخش تجهیز و تخصیص منابع پولی - بررسی شده و احکام فقهی آن مطرح گردیده است. سپس مسئله میزان انطباق بانکداری در ایران با موازین شرعی و مسائل چالشی آن از جمله جریمه دیرکرد، کاویده شده و در پایان، موفقیت نسبی

بانکداری اسلامی در جهان و نیز مشکلات فراروی این نوع بانکداری بررسی گردیده است.

یادکرد چند نکته درباره این کتاب شایسته است:

۱. کتاب پیش‌رو با این هدف تدوین شده است که متن درسی «پول و بانکداری اسلامی» در مقطع کارشناسی رشته اقتصاد (در حد ۳ واحد) باشد. مطالب این کتاب که پس از سال‌ها تدریس و ارزیابی نقاط قوت و ضعف و نیز نیازسنجی علمی دانشجویان نگارش یافته است، از جامعیت، دقت و استناد به منابع معتبر برخوردار است و برای دانش‌جویان دانشگاه‌هایی که نظام آموزشی حوزوی دانشگاهی دارند، مفیدتر می‌نماید. با توجه به مطالب اصلی و عمومی‌تر بدنه اصلی کتاب را تشکیل می‌دهند و برای عموم دانش‌جویان نیز مفید خواهند بود. مطالبی که اهمیتی کمتر دارند یا نکاتی عمیق‌تر و دقیق‌تر شامل می‌شوند، جداگانه و در بخش «برای مطالعه» برای علاقه‌مندان سامان یافته است.

۲. سرفصل‌های کتاب، با توجه به طرح تحول علوم انسانی در دانشگاه‌ها و دروس اقتصاد اسلامی جدید در برنامه آموزشی تدوین شده است. در این کتاب، در مقطع کارشناسی اقتصاد، ۱۵ واحد درسی مرتبط با اقتصاد اسلامی گنجانده شده است که عبارتند از: اقتصاد اسلامی (۱) (مبانی فقهی اقتصاد اسلامی)؛ فقه اسلامی (۲) (آشنایی با اقتصاد اسلامی)؛ پول و بانکداری اسلامی؛ بازارهای مالی اسلامی؛ و اندیشه‌های اقتصادی در تمدن اسلامی.

در این کتاب سرفصل‌های مربوط به پول و بانکداری اسلامی بررسی می‌شوند و بررسی دیگر عناوین یادشده از جمله مباحث بازار سرمایه نگارش کتابی دیگر را می‌طلبد.

جواد ایروانی